

УДК 376.33

Примљено: 20.1.2010.

Оригинални научни чланак

Јелена СТЕВАНОВИЋ

Институт за педагошка истраживања, Београд

ДИКТАТ – ВИД САМОСТАЛНОГ ПИСАЊА У ШКОЛАМА ЗА ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ УЧЕНИКЕ

У школама за глуве и наглуве ученике диктату се посвећује посебна пажња јер се употребљава у циљу читања са усана. Због тога диктат треба изводити што чешће у свим разредима. Као и код деце која чују и код глувих и наглувих ученика диктат служи за проверу одређених граматичких и правописних правила.

Циљ нам је био да утврдимо да ли глуви и наглуви ученици примењују ортографска правила док по диктату пишу текст и какав је утицај узраста, степена оштећења слуха и пола на постигнуће ове популације ученика у писању диктата. Такође, да ли постоје разлике у степену примењивања правописних правила током писања текста по диктату између глувих и наглувих ученика и ученика који похађају редовну основну школу.

Истраживање је спроведено у школама за глуве и наглуве ученике у Београду и у Јагодини и у једној редовној београдској основној школи. Узорак су чиниле две групе испитаника: глуви и наглуви ученици од V до VIII разреда, N=67 и ученици који чују, N=60.

Инструмент коришћен у истраживању је неформални текст „Моја бака“, који је конципиран искључиво за потребе овог истраживања.

Резултати истраживања упућују на закључак да је у значајно мањи број глувих и наглувих ученика, него ученика који чују, написао диктат реченица на правописно допустив начин. Од свих правила која је у диктату требало поштовати, глуви и наглуви ученици се придржавају једино правила о употреби тачке на крају реченице. Најлошије постигнуће у примењивању ортографских правила у диктату глуви и наглуви ученици остварили су у вези са писањем датума рођења, односно о примени правила о писању тачке иза цифрама исписаних бројева. Узраст ученика, степен оштећења слуха и пол нису имали значајан утицај на примењивање ортографских правила у диктату, осим у случају поштовања правила о употреби тачке у писању датума, с обзиром на то да су девојчице оствариле боље постигнуће од дечака.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: диктат, правопис српског језика, правописна правила, правописне области, глуви и наглуви ученици, ученици који чују

УВОД

Људи имају пет чула преко којих доживљавају свет. Дете је од рођења спремно и отворено да прима информације преко ових чула. Мозак прима информације и дете је способније да разуме и да учествује у свету око себе. Чула представљају оруђе за учење и комуницирање. Можда најзначајније чуло представља чуло слуха будући да има изузетан значај у образовању и васпитању деце која чују, али и глуве и наглуве деце.

Бројне студије и истраживања указују на утицај аудитивних способности на развој говора који представља високо интегративан процес у чијем су функционисању подједнако значајни анатомски, физиолошки, ментални, аудитивни и емоционални аспекти личности (Остојић, 2004). О утицају слушања на наш живот говори и податак да слушање говора у животу сваког човека заузима 45% времена, а писање и читање 9%, односно 16% времена (Ronkin, према Остојић, 2004).

Димић истиче да без савладавања гласовног система, нема формирања повезаног говора и усвајања граматичке структуре матерњег језика, а самим тим, касније ни овладавања вештином писања. Основу на којој почива савладавање језика као основног средства комуникације чини усвајање тог система, а састоји се из два повезана процеса – развој фонемског слуха и процес изговарања (Димић, 2003). Код сваког детета се јавља јавља аудитивна диференцијација гласова, затим артикулација и процес разликовања сугласника.

Код деце оштећеног слуха се у самом језичком развоју, и то у оба његова вида испољаваља – усменом и писаном, јављају проблеми. Слушно оштећено дете има тешкоће да разуме говор средине (рецептивни аспект говорне способности), као и да само научи правилан и разговестан говор (експресивни аспект говорне способности). Кашић и Димић указују да сложен процес прилагођавања глувих и наглувих језичком систему, који се у природном процесу усвајања нужно усваја у спречи звука и значења, неминовно доводи до многобројних дефицита и тешкоћа (Кашић, Димић, 1999). Код већине глуве и наглуве деце говор је ограничен, често неразумљив и често га није могуће испитивати и анализирати (Димић, Кашић, Ковачевић, 1999).

Два језичка медијума, усмени и писани, представљају релативно аутономне комуникационе системе. Писани језик је за децу оштећеног

слуха изузетно значајан, будући да постоје изразити проблеми у усменом језичком изразу. Веома је важно оспособити слушно оштећено дете да се служи писаним језиком, имајући у виду значај везе између усменог језика и процеса писања. С тим у вези, потребно је захтеве писаног језика прилагодити могућностима и способностима деце.

Да би изградио свој писани језик, ученик мора да поседује одређена знања, способност слушања, говорења, писања руком, познавања правописних правила (Димић, 1996). У школама за глуве и наглуве ученике правопис је, у реду језичког оспособљавања, на последњем месту. Упоредо са савладавањем елемената граматике ученици усвајају и правописне навике у обиму који је одређен наставним планом и програмом.

Димић сматра да је диктат најбоља вежба за стицање правописних навика и увежбавање основних граматичких правила код глувих и наглувих ученика (Димић, 2002). Диктат има одређене едукативне вредности, посебно у стицању правописне писмености. Према нашем правопису, који је у основи фонетски, веома је важна аудитивна компонента (Димић, 1995).

Ученик који нема добро развијен фонемски слух чини већи број погрешака у диктату, зато што диктат није аутоматско превођење са аудитивног на визуелни код. Између фонема које образују реч и графема помоћу којих записујемо реч посредује медијум који служи као прималац акустичких утисака и извршилац писања. Наиме, потребно је остварити брзу асоцијацију између аудитивних и визуелних представа. Успех зависи од ученикових способности и од тога како је ученик припремљен.

Веза између писања по диктату и ученикове артикулације је не само значајна, него често и пресудна, јер почињу да делују тактилнокинестетичке шеме које постоје у унутрашњем говору ученика. Дете прати диктат својим унутрашњим говором и субвокалним изговором често видљивим помицањем усана. То значи да дете прерађује аудитивни утисак на свој начин изговора.

Приликом анализе писаних погрешака обично се наилази на идентичне грешке у изговору ученика, чак и у оним случајевима у којима ученик располаже јасним аудитивним представама гласова и њиховом дискриминацијом. Све ово постаје још теже код глуве и наглуве деце јер се истовремено сусрећу недостатак исправног фонемског слуха и погрешан изговор, па су погрешне везе само чвршће (Стевановић, 2009). Свако дете које има неправилан изговор обавезно грешити и у писању.

Постоји више врста диктата што зависи од циља који се жели постићи.

Аутодиктат је врста диктата када ученик пише неки текст који зна напамет. Ова врста диктата је најближа преписивању. Код аутодиктата је присутно ослањање на сопствену формулацију речи, визуелну представу слова или речи и заједничко повезивање са моторно-кинестетичким покретима руке.

Контролни диктат се још назива и оријентациони диктат и може се писати у свим разредима. За диктат треба узети необрађени текст, како познавање текста не би утицало на писање. Прво се ученицима прочита текст, а затим се диктира темпом који могу пратити и ученици испод просека. На основу диктата, касније, се врши анализа грешака и њихово груписање по врстама, тежини и учесталости код појединца и одељења у целини.

Диктат са допуњавањем је врста диктата у којем ученици реченице (текст) које се диктирају допуњавају одређеним речима. Обично се читају целе реченице, а глаголи се читају у инфинитиву, именице у номинативу и друго.

Поред ових врста диктата постоје и: изборни диктат, слободни диктат, контролни диктат са увежбавањем, и други диктати (Димић, 1996).

Димић наводи да су многе студије слободног избора показале низак ниво способности глуве и наглуве деце у писаном изражавању, као и велико заостајање ове популације деце у стандардном писаном језику (Димић, 2003). Једна од тих студија је истраживање које је спровела Чиркина (Димић, 1996). Она је утврдила код деце са артикулационим проблемима у писању диктата грешке у замени звучних гласова безвучним, омисију слова, скраћивање слогова, метатезе слова и слогова. Аутор сматра да треба често писати диктат, описивати слике, допуњавати речи изостављеним словима.

Из истраживања које је обавила Димић на популацији глувих и наглувих ученика уочава се да је ова група ученика на диктату реченица најбоље резултате остварила у писању речи које почињу латералима (95,50%), затим пловивима (87,70%), вокалима (85,49%), фрикативима (85,39%), а најсалбије речи које почињу африкатама (50,07%). Истраживањем је потврђено да постоји статистички значајна разлика у односу на узраст, те су најуспешнији били ученици 8. разреда, а најмање успешни су били ученици 3. разреда, будући да је истраживање спроведено на популацији ученика од 3. до 8. разреда (Димић, 1995).

У школама за глуве и наглуве ученике диктату се посвећује посебна пажња јер се употребљава у циљу читања са усана. Због тога диктат треба изводити што чешће у свим разредима. Као и код деце која чују и код глувих и наглувих ученика диктат служи за проверу одређених граматичких и правописних правила (Димић, 1996).

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД

Циљ истраживања био је да утврдимо да ли глуви и наглуви ученици примењују ортографска правила док по диктату пишу текст и какав је утицај узраста, степена оштећења слуха и пола на постигнуће ове популације ученика у писању диктата. Такође, да ли постоје разлике у степену примењивања правописних правила током писања текста по диктату између глувих и наглувих ученика и ученика који похађају редовну основну школу.

УЗОРАК

Истраживање је спроведено у два школама за глуве и наглуве ученике у Београду „Радивој Поповић“ и „Стефан Дечански“ и у школи за глуве и наглуве ученике у Јагодини, „11. Мај“, као и у београдској основној школи „Десанка Максимовић“, коју похађају ученици који чују.

Узорак је чинило 67 ученика оштећеног слуха од V до VIII разреда, и то 15 ученика V разреда, 15 ученика VI разреда, 22 ученика VII разреда и 15 ученика VIII разреда (38 дечака и 29 девојчица). Узорак ученика који чују обухватио је по 15 ученика из сваког од V до VIII разреда (30 дечака и 30 девојчица).

У зависности од успеха из српског језика у популацији глувих и наглувих ученика било је 25 одличних ученика, 18 врло добрих ученика, 21 добар ученик и 3 довољна ученика.

У зависности од степена оштећења слуха, према класификацији Светске здравствене организације, узорак је обухватио 5 ученика са благим оштећењем слуха, 13 ученика са умерено тешким оштећењем слуха, 13 ученика са тешким оштећењем слуха, 35 ученика са врло тешким оштећењем слуха и једног ученика са тоталним оштећењем слуха.

МЕТОДОЛОГИЈА ОБРАДЕ ПОДАТАКА

Инструмент коришћен у истраживању је неформални текст „Моја бака“, који је конструисан искључиво за потребе овог истраживања. Задатак који смо поставили глувим и наглувим ученицима био је да ученици уз помоћ слушних амплификатора правилно напишу реченице које им се диктирају. Текст који смо ученицима диктирали садржао је осам реченица у којима смо поставили следеће правописне захтеве: писање великог слова на почетку реченице, употреба великог слова у писању имена и двојног женског презимена, потом у писању назива на-

сељеног места, назива географског појма – реке, назива државе, назива дневних новина, наслова књиге, употреба тачке на крају реченице и у писању датума рођења.

Добијени подаци обрађени су адекватним статистичким методама и поступцима и приказани су графички и табеларно.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Оштећење слуха значајно је утицало на постигнуће наших испитаника на диктату, будући да су глуви и наглуви ученици остварили статистички значајније лошији резултат него ученици који чују, посматрајући писање диктата у целини и примењивање постављених правописних правила која је диктат садржао (Табела 1).

Табела 1 – Постигнуће на диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Постигнуће на диктату		Укупно
		нетачно	тачно	
Група испитаника	ученици који чују	12	48	60
	глуви и наглуви ученици	20.0%	80.0%	100.0%
		29	17	46
Укупно		63.0%	37.0%	100.0%
		41	65	106
		38.7%	61.3%	100.0%

Резултати истраживања указују да глуви и наглуви ученици нису усвојили правописно правило о писању великог слова на почетку реченице, будући да су на овај правописни захтев постављен у диктату одговорили далеко неуспешније од ученика који похађају редовну основну школу (Табела 2). Разлика између ових двеју популација ученика је статистички значајна, у корист ученика који чују ($\chi^2(1)=11.042$; $p<.001$; $Kramerovo V=.317$). Овакав резултат се подудара са резултатима истраживања у коме је испитивана употреба великог слова у Тесту за употребу великог слова и у Корпусу за процену писмености (Стевановић, 2009). Могли бисмо рећи да у примењивању овог правописног правила слух није од значаја, већ знање које није усвојено у одговарајућој мери, с обзиром на то да је употреба великог слова једно од основних правила ортографије са којим се ученици већ на самом почетку описмењавања сусрећу.

Табела 2 – Употреба великог слова на почетку реченица у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Употреба великог слова на почетку реченица		Укупно
		нетачно	тачно	
Група испитаника	ученици који чују	3	57	60
	глуви и наглуви ученици	5.0%	95.0%	100.0%
		14	36	50
Укупно		28.0%	72.0%	100.0%
		1	17	93
		.8%	15.5%	84.5%

Узраст ученика није утицао на примењивање овог ортографског правила у диктату, јер нема статистички значајне разлике између ученика различитих разреда ($\chi^2(3)=3.024$; $p<.388$; $Kramerovo V=.156$). Такође, оштећење слуха и пол ученика нису имали статистички значајан утицај на писање великог слова на почетку реченице ($\chi^2(1)=.886$; $p<.347$; $Kramerovo V=.085$, односно, $\chi^2(1)=1.628$; $p<.202$; $Kramerovo V=.117$).

Следећи правописни захтев постављен у овом диктату односио се на писање великог слова у властитом имену и двојном женском презимену. Резултати указују да су глуви и наглуви ученици остварили знатно лошије постигнуће од ученика који чују у примењивању овог ортографског правила (Графикон 1, 2). Између ових двеју популација ученика постоји статистички значајна разлика у поштовању овог правописног правила ($\chi^2(3)=16.198$; $p<.001$; $Kramerovo V=.369$, односно $\chi^2(1)=7.244$; $p<.007$; $Kramerovo V=.248$). Интересантан је податак да је почетно слово властитог имена био латерал *љ*, те смо очекивали да писање ове речи неће ученицима представљати потешкоћу, јер из истраживања које је спровела Димић уочавамо да су глуви и наглуви ученици најбоље у диктату писали речи које почињу латералима (Димић, 1995). Међутим, готово трећина наших испитаника није написала правилно властито име у диктату.

Графикон 1 – Писање властитог имена (Љубица) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Графикон 2 – Писање двојног женског презимена (Олујић-Пешић) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Узраст ученика, степен оштећења слуха и пол нису утицали на примењивање овог ортографског правила што потврђују и статистички подаци ($p < .348$, $p < .456$, $p < .134$).

Следећа ортографска правила чију смо примену анализирали у диктату односила су се такође на правописну област велико слово, и то на правила о писању великог слова у називу насељеног места, називу вишечланог географског појма – реке и називу државе. Према наставном плану и програму за српски језик у школи за глуве и наглуве ученике са применом ових правила ученици се упознају веома рано и кроз вежбања се обнавља њихова употреба, те смо сматрали да је потребно да испитамо у ком степену су ова ортографска правила имплементирана и

аутоматизована код глувих и наглувих ученика. Резултати указују да су глуви и наглуви ученици остварили лошије постигнуће у придржавању правила о писању великог слова у називу насељеног места и вишечланог географског појма – реке у односу на ученике који чују (Табела 3,4), што потврђује и статистички значајна разлика, док су правило о употреби великог слова у писању назива државе применили подједнако успешно као и ученици који похађају редовну основну школу (Табела 5), те нема статистички значајне разлике између ових двеју група ученика.

Табела 3 – Употреба великог слова у називу насељеног места (Јасика) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Група испитаника	Ученици који чују	Употреба великог слова у називу насељеног места		Укупно
		нетачно	тачно	
Глуви и наглуви ученици	ученици који чују	5	55	60
	глуви и наглуви ученици	8.3%	91.7%	100%
Укупно		20	39	59
		33.9%	66.1%	100%
		25	94	119
		21%	79%	100%

χ^2 kvadrat (1)=11.716 $p < .001$; Kramerovo V=.314

Табела 4 – Употреба великог слова у називу вишечланог географског појма (Западна Морава) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Група испитаника	Ученици који чују	Употреба великог слова у називу географског појма		Укупно
		нетачно	тачно	
Глуви и наглуви ученици	ученици који чују	3	56	59
	глуви и наглуви ученици	5.1%	94.9%	100.0%
Укупно		29	30	59
		49.2%	50.8%	100.0%
		32	86	118
		27.1%	72.9%	100.0%

χ^2 kvadrat (1)=28.98; $p < .000$; Kramerovo V=.496

Табела 5 – Употреба великог слова у називу државе (Француска) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Употреба великог слова у називу државе		Укупно
		нетачно	тачно	
Група испитаника	ученици који чују	15	44	59
	глуви и наглуви ученици	25.4%	74.6%	100.0%
		25	35	60
		41.7%	58.3%	100.0%
Укупно		40	79	119
		33.6%	66.4%	100.0%

$\chi^2(1)=3.517$; $p<.061$; $Kramerovo V=.172$

Сматрамо да је овакав резултат последица недовољне пажње и концентрације код ученика који чују, а у популацији глувих и наглувих ученика претпостављамо да је овакав резултат узрокован недовољним бројем правописних вежбања.

Узраст ученика, степен оштећења слуха и пол нису утицали на примењивање овог ортографског правила што потврђују и статистички подаци ($p<.227$, $p<.578$, $p<.840$).

Ученици који чују били су далеко бољи од глувих и наглувих ученика у одговарању на правописни захтев у вези са писањем назива дневних новина и наслова књига (Табела 6). Разлика између ових двеју група испитаника је статистички значајна ($\chi^2(1)=18.6$; $p<.000$; $Kramerovo V=.604$). Из табеле уочавамо да је велики број глувих и наглувих ученика (49.3%) који уопште нису одговорили на овај правописни захтев, односно нису написали дате синтагме.

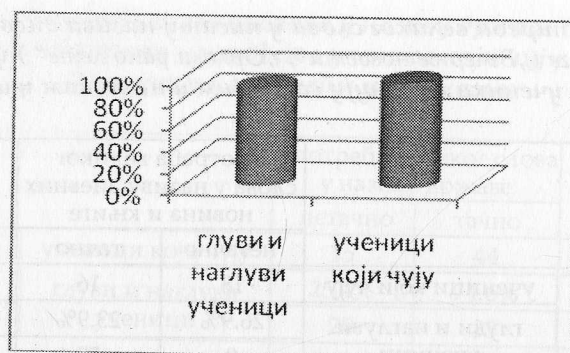
Табела 5 – Употреба великог слова у писању назива дневних новина и назива књиге („Вечерње новости“, „Орлови рано лете“) у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Употреба великог слова у називу дневних новина и књиге		Укупно
		нетачно	тачно	
Група испитаника	ученици који чују	18	16	34
	глуви и наглуви ученици	26.9%	23.9%	50.7%
		8	52	60
		13.3%	86.7%	100%
Укупно		26	68	94
		20.4%	53.5%	74%

У истраживању које је имало за циљ да испита употребу великог слова, такође, у називу дневних новина, али тако што је од ученика захтевано да заокруже правилно написане називе, ученици обеју популација постигли су веома добар резултат у вези са примењивањем овог правописног захтева – 80.1% глувих и наглувих ученика и 98% ученика који чују заокружило је назив написан на правописно допустив начин (Стевановић, 2009). Овакав резултат указује на извесну контрадикторност. Међутим, могли бисмо га повезати са чињеницом да диктат представља најбољи показатељ степена усвојености правописних правила и учениковог писаног говора.

Узраст ученика, степен оштећења слуха и пол нису утицали на примењивање овог ортографског правила што потврђују и статистички подаци ($p<.428$; $p<.346$; $p<.079$).

Резултати истраживања показују да је већина глувих и наглувих ученика (89.6%) усвојила правописно правило о употреби тачке на крају реченице, али и значајан број ученика (95%) који чују примењује ово ортографско правило (Графикон 3). Између ових двеју популација ученика у вези са применом овог правила правописа српског језика у диктату нема статистички значајне разлике ($\chi^2(2)=1.696$; $p<.428$; $Kramerovo V=.116$).

Графикон 3 – Употреба тачке на крају реченице у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Ученици који чују били су далеко бољи од глувих и наглувих ученика у поштовању ортографског правила о писању датума рођења (Табела 6), односно уз цифрама исписане бројеве (тзв. постцифарска тачка). Наиме, нешто више од трећине глувих и наглувих ученика (31.7%) написало је датум рођења на правописно допустив начин, док је 81.4% ученика који чују применило ово правописно правило у диктату. Истраживање које је спроведено на чујућој популацији ученика основне школе показује да су ученици усвојили знање о употреби тачке из арапских и римских бројева, с обзиром да 87,5% ученика пише тачку иза редног броја (Брборић, 2004).

Табела 6 – Употреба тачке у писању датума рођења у диктату – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Употреба тачке у писању датума		Укупно
		нетачно	тачно	
Група	ученици који чују	11	48	59
	глуви и наглуви ученици	18.6%	81.4%	100.0%
		41	19	60
		68.3%	31.7%	100.0%
Укупно		52	67	119
		43.7%	56.3%	100.0%

Резултати истраживања показују да на усвајање овог правописног правила узраст ученика и степен оштећења слуха немају статистички

значајан утицај ($p < .002$; $p < .092$), док пол ученика има утицај на примењивање овог правила, с обзиром на то да су девојчице чешће примењивале ово правило од дечака (71.4% девојчица и 41.9% дечака написало је датум рођења на правописно допустив начин). Разлике између ученица и ученика су статистички значајне (H_i kvadrat (1)=9.83.; $p < .002$; Kramerovo $V = .288$).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

1. Анализирани резултати указују да је оштећење слуха утицало на примењивање усвојених ортографских правила у писању диктата, будући да је у значајно мањи број глувих и наглувих ученика написао диктат реченица на правописно допустив начин.

2. Дикат је садржао правила из двеју правописних области – велико слово и интерпункција – чија је примена веома честа у свакодневном писању. Међутим, резултати показују да глуви и наглуви ученици у диктату не примењују већину правописних правила и да греше чешће, него ученици који чују. Наиме, од свих правила која је у диктату требало поштовати, глуви и наглуви ученици се придржавају једино правила о употреби тачке на крају реченице.

3. Најлошије постигнуће у примењивању ортографских правила у диктату глуви и наглуви ученици остварили су у вези са писањем датума рођења, односно о примени правила о писању тачке иза цифрама исписаних бројева. Такође, веома лоше постигнуће у диктату ова популација ученика је остварила и у примењивању правила о писању назива географског појма и назива државе.

4. Узраст ученика, степен оштећења слуха и пол нису имали значајан утицај на примењивање ортографских правила у диктату, осим у случају поштовања правила о употреби тачке у писању датума, с обзиром на то да је пол ученика имао статистички значајан утицај, јер су девојчице оствариле боље постигнуће од дечака.

5. Потпуна примена правописних захтева изискује целовито јединство теоријског знања и практичне обучености, јер правопис подразумева одређена знања и вештине које су непосредном праксом претворени у навику. Неопходно је истаћи да је правопис српског језика по много чему јединствен у свету и нимало није једноставно усвајање његових правила, чак ни ученицима у редовним школама, с тога ће глувим и наглувим ученицима бити знатно теже да овладају ортографском нормом. Међутим, кроз правопис српског језика, односно путем писања усвајају се и усавршавају конкретне фонолошке, морфолошке

и синтаксичке јединице српског језичког система. Једна од најбољих правописних вежби и најбољи вид помоћи у аутоматизацији и савлађивању ортографских правила јесте диктат, те сматрамо да би у раду са глувим и наглувим ученицима требало често примењивати овај вид провере степена развијености писаног језичког израза.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бугарски, Р. (1996): Увод у општу лингвистику, Београд
2. Белић, А. (1998): Општа лингвистика, Београд
3. Брборић, В. (2004): Правопис српског језика у наставној пракси, Филолошки факултет, Београд
4. Brown, R. (1973): A First Language, Harvard University Press
5. Graham, S., Harris, K. (2000): Role of Self Regulation and Transcription Skills in Writing and Writing Development, Educational Psychology, Volume 3, Issue 1
6. Graham, S. (2007): The Structural Relationship between Writing Attitude and Writing Achievement in First and Third Grade Students, Contemporary Educational Psychology, Volume 32, Issue 3
7. Група аутора (1998): Језик и култура говора у образовању, Институт за педагошка истраживања, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
8. Група аутора (1989): Прилози правопису, Матица српска, Нови Сад
9. Delacato, С.Н. (1974): The Diagnosis and Treatment of Speech and Reading Problems, New York
10. Дешић, М. (1998): О правописној норми у српском језику, К новој писмености, Београд
11. Димић, Н. (2003): Говорно-језички дефицити код глуве и наглуве деце, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
12. Димић, Н. (1996): Специфичности у писању слушно оштећене деце, Дефектолошки факултет, Београд
13. Димић, Н. (1995): Употреба диктата у школама за слушно оштећену децу, Београдска дефектолошка школа, број 2, Друштво дефектолога Југославије и Дефектолошки факултет, Биг, Београд
14. Димић, Н. (2004): Проблеми у језичком изразу код глуве и наглуве деце, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
15. Димић, Н. (2002): Употреба простих и сложених правописних вежби у школама за глуве и наглуве, Београдска дефектолошка школа, број 3, Друштво дефектолога Југославије, Београд
16. Димић, Н., Кашић, З., Ковачевић, Т. (1999): Специфичност употребе отворене класе речи у језику глуве и наглуве деце, Дани дефектолога Југославије, Нови Сад

17. Кашић, З., Димић, Н. (1999): Језичка компетенција глуве и наглуве деце у остваривању зависне клаузе, Београдска дефектолошка школа, број 1, Дефектолошки факултет, Београд
18. Лурија, А.Р. (2000): Језик и свест, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
19. Остојић, С. (2004): Аудитивни тренинг и развој говора наглуве деце, Дефектолошки факултет, Београд
20. Стевановић, Ј. (2009): Специфичности усвајања правописних правила код глувих и наглувих ученика (магистарска теза), Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд
21. Стевановић, Ј. (2009): Специфичности усвајања великог слова код глувих и наглувих ученика, Београдска дефектолошка школа, број 3, Друштво дефектолога Србије, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд

DICTATION – A FORM OF INDEPENDENT WRITING IN SCHOOLS FOR DEAF AND HARD OF HEARING STUDENTS

JELENA STEVANOVIĆ

The Institute for Educational Research, Belgrade

SUMMARY

Dictation receives special attention in schools for deaf and hard of hearing students since it is used with the aim of lip-reading. For that reason, dictation should be implemented as frequently as possible in all grades. As in hearing children, in both deaf and hard of hearing students dictation serves the purpose of testing the knowledge of certain grammar and orthography rules.

Our goal was to determine whether deaf and hard of hearing students apply orthographic rules while transcribing a text according to dictation and what is the influence of age, degree of hearing impairment and gender on the achievement of this student population in transcribing a dictation. In addition to this, whether there are any differences in the degree of applying orthographic rules while transcribing a text according to dictation between deaf and hard of hearing students and the students who attend regular primary school.

Research was conducted in schools for deaf and hard of hearing students in Belgrade and Jagodina and in one regular primary school in Belgrade. The sample consisted of two groups of respondents: deaf and hard of hearing students from 5th to 8th grade, N=67, and hearing students, N=60.

The instrument used in the research is an informal text "My Grandma", devised exclusively for the purposes of this research.

Research results point out to the conclusion that a considerably smaller number of deaf and hard of hearing students, compared to the number of hearing children, transcribed the dictated sentences in an orthographically permissible way. Out of all rules that should be complied with in the dictation, deaf and hard of hearing students adhere only to the rules about using a full stop at the end of the sentence. The worst achievement in applying orthographic rules in dictation was accomplished by deaf and hard of hearing students with respect to transcribing the date of birth, that is, with respect to the rule about writing a full stop after numbers transcribed by digits. Students' age, degree of hearing impairment and gender did not exert a significant influence on application of orthographic rules in the dictation, except in the case of complying with the rule about using a full stop in transcribing dates, since girls accomplished a better achievement than boys.

KEY WORDS: dictation, orthography of Serbian language, orthographic rules, fields of orthography, deaf and hard of hearing students, hearing students